

ششمین همایش جرم‌شناسی و پیشگیری از ارتکاب جرم، خودکشی و انحرافات جوانان

نهاد برگزار کننده همایش: بنیاد علمی و حقوقی قانون یار

(با همکاری و حمایت معنوی دادگستری بروجرد، دانشگاه امام صادق، انجمن علمی معارف دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه لرستان، آموزش و پرورش، دانشگاه آزاد رفسنجان، سازمان ارشاد اسلامی، جامعه المصطفی العالمیه و....)

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۲۹ آذرماه ۱۴۰۲ شماره مقاله: ۲۸/۹۷۸۲ رده بندی کنگره: ب ۵۶/۷۹۰

سیاست جنایی تسامح صفر در خصوص بزه سرقت

محدثه محمودی نفر

دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه فاران مهر، تهران

هادی نوروزی

دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه فاران مهر، تهران

حسین یاراحمدی^۱

استاد دانشگاه فاران مهر، رشته حقوق، تهران

چکیده

تسامح صفر راهبردی است که به موجب آن متولیان سیاستگذاری یکپارچه در جهت تأمین امنیت و مبارزه با جرایم و مجرمان، رهیافت‌های سخت‌گیران‌های را تدوین و به اجرا در می‌آورند. تدوین قوانین کیفری سخت‌گیرانه همراه با ضمانت اجرای سنگین، عدم مسامحه قضایی، واکنش‌های شدید و سرکوبگر پلیس، تمرکز بر کیفر و به حاشیه راندن جنبه‌های دیگر سیاست جنایی در برابر جرم و بزهکاری و توسل و تمسک به انتظارات و مطالبات عمومی (عوامگرایی) از ویژگی‌های بارز تسامح صفر است. عمده‌ترین پیامدهای تسامح صفر را می‌توان در افزایش جمعیت کیفری و ورود افراد بیشتر به چرخه عدالت کیفری، تعرض به حقوق و آزادی‌های افراد، کاهش مقبولیت پلیس و افزایش تنش میان تعامل و مشارکت شهروندان با طرح‌های مبارزه با جرم دانست. بر اساس یافته‌های پژوهش سیاست کیفری تسامح صفر در جرایم جنسی و منافی عفت، جرایم مربوط به حوزه سمعی و بصری، جرایم مواد مخدر، بازداشت موقت الزامی و طرح‌های پلیسی و

^۱نویسنده مسئول

ضربتی مشاهده پذیر است. بر این اساس توجه به پژوهش‌های جرم‌شناسی، جنبه‌های پیش‌گیرنده و اجتماعی سیاست جنایی، جرم‌زدایی و کاهش جرم‌انگاری‌های غیرضروری، نظارت و پاسخگو نمودن متولیان طرح‌های ضربتی و پلیسی می‌تواند سیاست تسامح صفر را به سمت تعادل پیش ببرد. روش تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت مطالعه توصیفی - تحلیلی با استفاده از روش اسنادی می‌باشد.

واژگان کلیدی: تسامح صفر، سرقت، امنیت، جرم، مجرم، قانون، بزهکاری، سیاست کیفری

۱- مقدمه

وظیفه اساسی سیاست جنایی در یک کشور، عبارت از کنترل بزهکاری یعنی مهار کردن در محدوده های قابل تحمل و در صورت امکان تقلیل یک سلسله رفتارهای بسیار متنوع که شدیداً مانع پیشرفت و ترقی موزون یک جامعه می شوند، یا آن جامعه را محکوم به نوعی پسروی می کنند. از مهمترین روش های اتخاذی از جانب سیاست جنایی در کنترل جرم، پیشگیری از آن است. شاید بتوان گفت شاخه ای که متمایل به پیشگیری از بزهکاری است، غنی ترین و موثرترین شاخه سیاست جنایی است. با توجه به نوع نگاه و شرایط و مقتضیات زمان، راهکارهای متنوعی برای پیشگیری اتخاذ می شود. در طی دو دهه اخیر به دلیل افزایش بی رویه جرایم در نوع و تعداد آن در کشورها، دانشمندان و متفکران در این حوزه به این نتیجه رسیدند که دیگر روش اصلاح و تربیت مجرم کارآمدی لازم را در جلوگیری از ارتکاب جرایم نداشته، باید با توسل به روش های دیگر به این مهم دست یافت. بازگشت به کیفر و کاهش سود خالص پیش بینی شده ارتکاب جرایم در مقایسه با ضرر حاصل از آن از جمله پرطرفدارترین این روش های جدید مقابله با افزایش جرم است. سیاست "تسامح صفر" که برگرفته از تئوری "پنجره های شکسته" در دهه نود در ایالت متحده آمریکا بود با تکیه بر مقابله سریع، قاطع و بدون اغماض پلیس با مرتکبین جرایم خرد که خود بزهکاران جرایم بزرگ در آینده خواهند بود، با هدف بازدارندگی و پیشگیری از جرایم پا به عرصه گذاشت (منصوریان، ۱۳۹۲). در این پژوهش نگارنده بر آن است که به ارزیابی اجرای این راهبرد در زمینه پیشگیری از جرم بپردازد.

۲- بیان مساله

پس از سال ها اجرای قواعد مبتنی بر تلقی متهم به عنوان بیمار و تلاش در راستای اصلاح وی که عملاً منجر به کاهش شدید صلابت ویژگی سزادهی حقوق کیفری شده بود و از طرفی با افزایش چشمگیر جرائم در جوامع غربی و لزوم برخورد قاطع با آنها در دهه ۹۰ میلادی نهاد های

تصمیم ساز را مکلف ساخت تا تدبیری در این راستا پیدا کنند لذا با تفکر و تلاش‌های جرم‌شناسان در آن برهه زمانی سیاست جنایی تسامح صفر با تأکید بر تشدید بازرسی‌ها از شهروندان که البته چندان موافق با حقوق بشر نیز نیست مطرح و به اجرا درآمد تا بتواند منجر به کاهش چشمگیر جرایم خشن و متداول همانند درگیری‌های مسلحانه در محیط‌های اجتماعی مانند مدرسی شود (ماهر، دیکسون، لانسکی و هال^۱، ۲۰۱۱)

در ایران نیز با تشدید شرایط نامساعد اقتصادی و کاهش توان اقتصادی احاد جامعه ارتکاب بزه سرقت افزایش قابل‌اعتنایی را نشان داده است و گرچه صراحتاً نامی از نظریه تسامح صفر در برخورد با اینگونه جرایم در قوانین مدون یا طرح‌های اجرایی توسط مرجع انتظامی مطرح نیست با این حال، عملاً بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها مبتنی بر همین نظریه است و در مقاله حاضر در تلاشیم تا ضمن تبیین نظریه تسامح صفر، اعمال آن را در خصوص بزه سرقت بررسی نماییم.

۳- پیشینه پژوهش

با توجه به بدیع بودن موضوع در سطح داخلی تعداد کمی از پژوهشگران به بحث ورود پیدا کرده اند و می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

پژوهشی توسط علی اکبری و دشتی نژاد (۱۴۰۱) با عنوان گفتمان سیاست تسامح صفر در نظام کیفری ایران، بسترها و زمینه‌ها انجام شده است، عمده‌ترین پیامدهای تسامح صفر را میتوان در افزایش جمعیت کیفری و ورود افراد بیشتر به چرخه عدالت کیفری، تعرض به حقوق و آزادی‌های افراد، کاهش مقبولیت پلیس و افزایش تنش میان تعامل و مشارکت شهروندان با طرح‌های مبارزه با جرم دانست. بر اساس یافته‌های پژوهش سیاست کیفری تسامح صفر در جرایم جنسی و منافی عفت، جرایم مربوط به حوزه سمعی و بصری، جرایم مواد مخدر، بازداشت موقت الزامی و طرح‌های پلیسی و ضربتی مشاهده پذیر است. بر این اساس توجه به پژوهش‌های جرم‌شناسی،

^۱ Maher, Dixon, Lynsky and Hall

جنبه‌های پیش گیرنده و اجتماعی سیاست جنایی، جرم زدایی و کاهش جرم‌انگاری‌های غیرضروری، نظارت و پاسخگو نمودن متولیان طر جهای ضربتی و پلیسی می‌تواند سیاست تسامح صفر را به سمت تعادل پیش ببرد. روش تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت مطالعه توصیفی - تحلیلی با استفاده از روش اسنادی می‌باشد.

پژوهشی توسط قیاسی (۱۳۹۸) با موضوع نگاهی به (سیاست) تسامح صفر انجام شده است در این پژوهش مشخص گردید که از حدود پانزده سال پیش، ایالات متحده آمریکا جهت مبارزه با افزایش روز افزون خشونت در دهه نود، سیاستی به نام تسامح صفر را اتخاذ نموده است. این سیاست پاسخی بود به نگرانی شهروندان در مورد امنیت مدارس، مبارزه با حمل سلاح و مواد مخدر، آشوب و رفتارهای ضد اجتماعی. تأکید این سیاست بیشتر بر کشف تمامی جرایم از طریق بازرسی هرچه بیشتر شهروندان است؛ چیزی که تا اندازه‌ای در تضاد با حقوق شناخته شده شهروندی در جوامع غربی است و به همین جهت به شدت مورد انتقاد نیز قرار گرفته است. سیاست تسامح صفر از حیث ارزیابی نتایج حاصله نیز دارای موافقان و مخالفانی است و گزارشات مثبت و منفی در این مورد وجود دارد. ترجمه حاضر نگاهی است اجمالی و نقد گونه در خصوص سیاست تسامح صفر. آقای جفری رسن Rosen Jeffrey، نویسنده این مقاله، دانشیار حقوق دانشگاه جرج واشنگتن و مسئول امور حقوقی مجله نیوری پابلیک Republic New است و بحث تفصیلی مقاله حاضر ابتدا در آن مجله به چاپ رسید.

پژوهشی توسط منصوریان (۱۳۹۲) با عنوان پیشگیری از جرم با تکیه بر سیاست تسامح صفر در شهر تهران انجام شد، نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر این بود که بازگشت به کیفر و کاهش سود خالص پیش بینی شده ارتکاب جرایم در مقایسه با ضرر حاصل از آن از جمله پرترفدارترین این روش‌های جدید مقابله با افزایش جرم است. سیاست "تسامح صفر" که برگرفته از تئوری "پنجره‌های شکسته" در دهه نود در ایالت متحده آمریکا بود با تکیه بر مقابله سریع، قاطع و بدون اغماض پلیس با مرتکبین جرایم خرد که خود بزهکاران جرایم بزرگ در آینده خواهند بود،

با هدف بازدارندگی و پیشگیری از جرایم پا به عرصه گذاشت. در این پژوهش نگارنده بر آن است که به ارزیابی اجرای این راهبرد در زمینه پیشگیری از جرم بپردازد.

پژوهشی توسط جوانمرد (۱۳۹۰) با عنوان مطالعه تطبیقی سیاست تسامح صفر در حقوق کیفری ایران و آمریکا انجام شده است، سیاست تسامح صفر، تدبیر نوآورانه ای است که دولت و پلیس آمریکا قریب به ۲۰ سال آن را اتخاذ نموده و اجرا می نمایند. مصادیق این راهبرد، در سیاست کیفری تقنینی، قضایی و اجرایی آمریکا به تفصیل بیان گردید و مشاهده شد، نیویورک که زمانی به عنوان پایتخت جرم دنیا در اوایل دهه نود، شهره بود، در سال‌های آغازین دهه اول قرن بیست و یکم، خود را به عنوان نماد نظم و انضباط به جهانیان معرفی نمود و تشکیلات پلیسی سراسر دنیا را تحت تأثیر تمهیدات اتخاذی خود در مبارزه با پدیده مجرمانه قرار داد به طوری که به تدریج راهبرد تسامح صفر در اروپا، آفریقا، استرالیا، آسیا و اخیراً در خاور میانه و از جمله در ایران، مورد استقبال حکومت‌ها قرار گرفته است.

۴-اهداف پژوهش

۱- بررسی قابلیت اجرایی سیاست تسامح صفر در خصوص پیشگیری از وقوع جرم سرقت

۲-بررسی اقدامات پیشگیرانه و نهادهای قابل معرفی براساس سیاست تسامح صفر

۵-فرضیه های پژوهش

۱-راهبرد یا سیاست تسامح صفر سبب کاهش جرایم و ناهنجاری ها می شود.

۲-پیشگیری غیر کیفری سرقت با جلب همکاری پلیس و دیگر نهادها بر اساس سیاست تسامح صفر امکان پذیر است.

۶- پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های تحقیق پرسش‌هایی که مدنظر بوده و محقق تلاش دارد تا در انتهای پژوهش به پاسخ‌های آن دست پیدا کند به شرح ذیل است:

۱- قابلیت اجرایی سیاست تسامح صفر در خصوص پیشگیری از وقوع جرم سرقت چگونه است؟

۲- براساس سیاست تسامح صفر چه اقدامات پیشگیرانه و نهادهایی قابل معرفی است؟

۷- مفاهیم

۱-۷- واژه «تسامح»

تسامح در لغت به معنی «اهمال، تساهل، تغافل، سهل انگاری، غفلت و...»^۱ و معادل لغت انگلیسی Tolerance شناخته شده است. از صورت کلمات و معادل‌های فوق نیز به راحتی مقصود از نظریه تسامح صفر پیداست

۲-۷- اصطلاح تسامح صفر

آنچه که از مفهوم تسامح صفر به صورت رویه معمول در حقوق کیفری مستفاد است عبارت از اجرای بدون چون و چرای مقررات کیفری و بدون لحاظ هرگونه استثنا با قاطعیت و با یک رفتار تمام عیار پلیسی است که غالباً در طرح‌های اجتماعی که توسط مراجع انتظامی به اجرا در می‌آیند بازداشت‌های زیاد همراه است به کار می‌رود.

در متون خارجی برای اصطلاح تسامح صفر تعاریف ذیل ارائه شده است: «خط مشی یا راهبرد عدم تحمل نسبت به رفتارهای نامطلوب از قبیل اعمال خشونت آمیز یا مصرف مواد مخدر غیر

^۱ <https://dictionary.abadis.ir/moeen/> فرهنگ معین نسخه اینترنتی

قانونی از طریق تحمیل غیر ارادی ضمانت اجراهای شدید برای ارتکاب اولین جرایم^۱ یا نابداری (ویلسون، جیمز و کلینگ^۲، ۱۹۸۲)

مفرط نسبت به رفتارهای مخالف آداب اجتماعی به صورت استفاده غیر قابل انعطاف و مصالحه ناپذیر قانون یا استنکاف از پذیرش رفتار ضداجتماعی، نوعاً از طریق اجرای سخت گیرانه، غیر قابل انعطاف و بدون اغماض قانون. با توجه به تعاریف فوق می توان گفت: تسامح صفر به معنای اعمال راهبردهای انضباطی اجباری برای رفتارهای ضداجتماعی است که افراد متصدی اجرای این راهبردها (معمولاً پلیس)، ملزم هستند در قبال افرادی که مقررات از پیش تعیین شده برای حفظ نظم را نقض می کنند، بدون توجه به شدت عمل و قصد مرتکبین، واکنش نشان داده و مجازات های اجباری را اعمال نمایند. در حوزه عملکرد پلیس، «تسامح صفر» بدین معنی است که تشکیلات پلیسی باید قانون را بدون دخالت شخصی و تصمیم گیری اختیاری، به طور کامل به مورد اجرا گذارند (وردنت، ۲۰۰۵).

۳-۷- خاستگاه عملی راهکار تسامح صفر

تسامح صفر به عنوان یکی از مصادیق جنبش های بازگشت به کیفر به ویژه در سیاست کیفری کشورهای غربی، تمهیدی است که توسط نومحافظه کاران آمریکا ابداع و ترویج شد. در دهه ۱۹۶۰ بی نظمی های شهری در آمریکا یک مساله اساسی به شمار می آمد. دانشمندان علوم اجتماعی شروع به بررسی دقیق نقش پلیس در برقراری نظم عمومی نمودند و همچنین در بهبود این نقش پیشنهادهایی ارائه کردند نه تنها به این خاطر که خیابان ها را امن تر نمایند، بلکه با این هدف که خشونت های دسته جمعی را کم کنند. اما جرایمی که در اوایل ۱۹۶۰ شروع شده بود در طی این دهه کاهش نیافت و با روندی رو به افزایش به دهه ۱۹۷۰ کشیده شد. بنابراین

^۱The American Heritage (۲۰۰۰), Dictionary of the English Language, Fourth Edition copyright, Houghton Mifflin Company. Updated in ۲۰۰۳, p. ۱۷۰۸,

^۲ Wilson, James Q & Kelling

نقش مبارزه با جرایم توسط پلیس مورد توجه قرار گرفت. در این هنگام، وجود یک برنامه منسجم در زمینه مدیریت شهری و کنترل جرم بیش از هر زمان دیگر احساس می‌گردد (کاشفی اسماعیل زاده، ۱۳۸۴)

تسامح صفر، نظریه «پنجره های شکسته» مطرح شد. «ویلسون، جیمز کیو. و کلینگ» در مقاله ای با همین عنوان که در سال ۱۹۸۲ در ماهنامه «آتلانتیک ماثلی» منتشر کردند، این نظریه را این گونه مطرح نمودند: «محلله هایی که به نشانه های کوچک انحطاط و بی نظمی، توجهی نمی‌کنند، در واقع در را به روی جرایم مهم می‌گشایند. یک پنجره شکسته تعمیر نشده، علامت آن است که کسی به آن اهمیت نمی‌دهد و بنابراین، شکستن پنجره های بیشتر نیز، هزینه ای برای مرتکبان به همراه ندارد» (ویلسون، جیمز و کلینگ، ۱۹۸۲)

سیاست پنجره های شکسته از طریق دادن اختیارات گسترده به پلیس برای دستگیری مرتکبین جرائم کوچک به دنبال آن است که از بی نظمی اجتماعی که خود منحصر به جرائم مهم می‌شود جلوگیری کند. اما تسامح صفر بر روی کشف جرم تکیه می‌کند. این کار از طریق الزام پلیس به متوقف کردن، بازرسی و دستگیری تعداد زیادی از مردم هستند، صورت می‌گیرد و هدف آن است که از میان مجرمان خرده پایی که مثلا در مترو از جیب افراد سرقت می‌کنند بتوانند مرتکبین جرائم سنگین تر را پیدا کنند (فاضل میبدی، ۱۳۷۹)

به این ترتیب، تفکر «پنجره های شکسته» برای اولین بار در نیویورک، جایی که میزان جرایم مهم در آن در طی ۳۰ سال گذشته به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته است، به صورت سیاست تسامح صفر جلوه عملی به خود گرفت و به مرحله اجرا درآمد (منصوریان، ۱۳۹۲)

۷-۴- جایگاه راهبرد تسامح صفر در حقوق کیفری ایران

در این بخش در بند (الف) برخی از مهم ترین جلوه های تقنینی ماهوی و شکلی و همچنین نموده های قضایی تسامح صفر در حقوق کیفری ایران بیان شده و در بند (ب) به نقد و تحلیل نظری و ارزیابی پیامدهای عملی اجرای این سیاست پرداخته می شود.

۷-۵- جایگاه سیاست تسامح صفر در سیاست کیفری تقنینی ماهوی و شکلی

با بررسی حقوق کیفری ایران در دو گستره ماهوی و شکلی می توان جلوه های تسامح صفر را در قبال برخی رفتارها مشاهده نمود:

۷-۶- تسامح صفر در حقوق کیفری ماهوی

ذیلا چند مصداق از سیاست جنایی تسامح صفر در قوانین ماهوی ایران مطرح می گردد:

در نظام کیفری ایران بعد از انقلاب به نظر می رسد، گفتمان قانون گذار کیفری در امر پوشش مردم، گفتمانی بر مبنای ایدئولوژی با رویکردی امنیت گرا باشد زیرا از یک سو در جهت دفاع از حجاب به عنوان ضرورتی دینی و امری واجب تأکید می شود و از سوی دیگر به پاسداری از دستاوردهای سیاسی انقلاب به حفظ ظواهر جامعه اسلامی از پوشش های با فرهنگ وارداتی، همت گماشته شده است. در تبصره ماده ۶۳۸ ق.ا.م.ا. مقنن ایران «عدم داشتن حجاب شرعی» را جرم انگاری کرده و برای آن مجازات حبس در نظر گرفته است.

مقنن ایران بعد از انقلاب، با رویکرد تسامح صفری نسبت به روابط خصوصی افراد به برخی جرم انگاری ها در قلمرو روابط به ویژه جنسی در عناوینی همچون (برهنه در زیر یک پوشش قرار گرفتن دو مرد بدون ضرورت)، (بوسیدن از روی شهوت)، (برهنه در زیر یک پوشش قرار

گرفتن دو زن بدون ضرورت) و (اعمال منافی عفت دون زنا) قانون مجازات اسلامی اقدام نموده و به این ترتیب قلمرو آزادی‌های فردی را تا حد زیادی تحدید کرده است.

در ایران به موجب قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره مصوب ۱۳۷۳ استفاده کنندگان از این گونه تجهیزات به مجازات ده تا یکصد میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌گردند. از طرفی، تحقیقات نشان می‌دهد بخش وسیعی از شهروندان ایرانی به ویژه جوانان به استفاده از شبکه‌های اینترنتی برای دستیابی به پایگاه‌های حاوی موضوعات روابط جنسی می‌پردازند. بنابراین این وضعیت، هیأت وزیران را بر آن داشت تا راساً نسبت به استفاده آزاد شهروندان از اینترنت، واکنش نشان داده و آیین نامه‌ای را در سال ۱۳۸۵ با عنوان ساماندهی فعالیت پایگاه‌های اطلاع رسانی از تصویب هیأت وزیران بگذرانند. از طرفی شیوع پدیده انتشار فیلم‌های خصوصی و خانوادگی اشخاص عادی و معروف در اینترنت و تلفن‌های همراه شهروندان در سالیان اخیر، مقننه ایرانی را بر آن داشت تا در دی ۱۳۸۶ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز مصوب ۱۳۷۲ را تصویب نموده و نقض قواعد آن را مستوجب مجازات شدیدی تا مرز اعدام قرار دهد (جوانمرد، ۱۳۸۶).

۷-۷- تسامح صفر در حقوق کیفری شکلی

مقنن ایرانی بعد از انقلاب در مورد روش تعقیب متهم، به نظام قانونی بودن تعقیب توجه داشته و در ماده ۸ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ کلیه جرایم را دارای جنبه الهی عنوان نموده و موارد موقوفی تعقیب را بسیار مضیق احصاء نموده است و در خصوص اختیار دادستان مبنی بر تعلیق تعقیب با صلاحدید خود هم در قانون مذکور و هم در قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب موسوم به احیای دادرها سکوت اختیار نموده است. بنابراین به نظر می‌رسد هم اکنون در صورت تحقق عناصر تشکیل دهنده جرم، دادرها مکلف به تعقیب متهم می‌باشد و حق صرف نظر کردن از تعقیب را ندارد. گرچه مصادیق اعمال سیاست جنایی تسامح

صفر منحصر در این موضوع نیست لکن جایگاهی در این مقاله جهت طرح سایر مصادیق نیست (رحیمی، ۱۳۸۸).

۷-۸- اجرای سیاست تسامح صفر در ایران

ایران نهضتی است که در دهه آخر قرن بیستم به را افتاده بود عقب نمانده و خود را با این تحول همسو کرد. تئوری‌هایی که زمامداران سیاست جنایی و نظام‌های کیفری از سیاست تسامح صفر در جهت کاهش حداکثری جرایم، انحرافات و کجروی‌ها به کار استفاده می‌کنند، تنها منصرف به یک منطقه، محدوده و کشور نبوده و با وجود ارتباطات گسترده جهانی و یکی شدن بسیاری از الگوهای رفتاری، مورد استفاده برای همه افراد بشر در اقصی نقاط جهان واقع می‌شود. راهبرد تسامح صفر هم از این قضیه مستثنی نبوده و پس از گذشت چند سال از ظهور و اجرای آن در ایالت متحده آمریکا و چند کشور دیگر در ایران به نوعی با طرح ارتقای امنیت اجتماع خودنمایی کرد (منصوریان، ۱۳۹۲).

۹-۷- تعریف سرقت

حسب ماده ۲۶۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، «سرقت عبارت از ربودن مال متعلق به غیر است.» (کلانتری، ۱۳۹۰)

۱۰-۷- ربودن

عنصر مادی جرم سرقت در حقوق اسلام و ایران، ربایش است. این عمل یا به وسیله انسان بطور مستقیم یا به وسیله ابزار و آلات و حیوانات تحت تعلیم وی صورت می‌گیرد. برای مثال سارق ممکن است به جای این که خود مستقیماً مال دیگری را بر باید با پراندن کبوتر خود کبوتران متعلق به دیگری را تصاحب کند، یا دست‌آموز خود را به گونه‌ای تعلیم دهد که با به دندان گرفتن اموال دیگری آنها را ربوده و در اختیار وی گذارد. ولی در هر حال آنچه که تحقق

آن در تمامی این موارد ضروری است، نقل مکان دادن مال است. به عبارت دیگر ربایش مال جز با نقل مکان دادن آن قابل تصور نمی‌باشد و کسی نمی‌تواند مالی را برپایه، در حالی که آن مال هیچ نقل و انتقال مکانی نداشته باشد. نتیجه ضروری که از لزوم ربودن مال برای تحقق جرم سرقت در حقوق ایران حاصل می‌شود آن است که اموال غیر منقول از نظر حقوق، قابل سرقت نمی‌باشند. پس کسی را نمی‌توان به سرقت زمین یا خانه یا اموال بکار رفته در بنا(تا زمانی که از آن جدا نشده‌اند) محکوم کرد(کالانتري، ۱۳۹۰).

۱۱-۷-مال

تعریف مال هم از نظر حقوق مدنی(برای تشخیص مسائلی چون مالکیت داشتن مورد معامله(موضوع ماده ۲۱۵ قانون مدنی، و نظایر آن) و هم از لحاظ حقوق جزا (مثلا برای تشخیص آنچه که می‌تواند مورد سرقت قرار گیرد) از اهمیت برخوردار می‌باشد. هدف ما در اینجا بحث مفصل از مفهوم و معنی مال و نقد تعریف دوری برخی از فقیهان در تعریف مال که گفته‌اند: "المال ما یبذل بازائه المال" نمی‌باشد؛ بلکه آنچه که به مناسبت موضوع این مقاله باشد بر آن تأکید شود این است که در حقوق اسلام و ایران، برخلاف حقوق انگلستان، تنها عین مال می‌تواند موضوع جرم سرقت قرار گیرد و نه حقوق یا منابع موجود در آن. بنابراین در حقوق ما آنچه که اصطلاحاً سرقت‌های ادبی نامیده می‌شود یا استفاده کردن از منافع مالی یا سوء استفاده از حق اختراع و یا در اختیار گرفتن طلب دیگری هیچ یک را نمی‌توان سرقت تلقی نمود(میرخلیلی، ۱۳۹۰)

۱۲-۷-تعلق به غیر

شرط تحقق بزه سرقت در نظام حقوقی ایران تعلق مال مسروقه به غیر مرتکب بزه سرقت است لذا، در صورتی که عین مال متعلق به رباینده باشد سرقت از نظر حقوق ایران، محقق نخواهد شد، حتی اگر شخص دیگری از یک حق یا منفعت مالکانه بر آن مال برخوردار باشد. بدین ترتیب

ربودن "عین مرهونه یا عین مستأجره توسط راهن یا موجر سرقت محسوب نمی‌شود، هر چند که مرتبه حق امساک داشته و مستأجر مالک منافع است. همین طور اگر خریدار، قبل از پرداخت ثمن، مبیع را از بایع ربوده و بدین ترتیب وی را از حق حبس خود بر مبیع محروم سازد عمل وی را نمی‌توان سرقت دانست، چرا که به محض انعقاد عقد بیع، مالیکت مبیع به خریدار منتقل شده و بنابراین وی در واقع مال خود را برده است. از سوی دیگر، حق حبس بایع بر مبیع نیز از نظر حقوق ایران مال قابل سرقت تلقی نمی‌گردد (میرخلیلی، ۱۳۹۰)

۱۳-۷- سیاست جنایی تسامح صفر در بزه سرقت

از میان جرائم مختلفی که در حقوق جزا مورد بحث قرار می‌گیرند، جرم سرقت هم به دلیل آن که از قدمت قابل توجهی برخوردار است و هم به دلیل کثرت وقوع آن در جوامع مختلف از اهمیت برخوردار می‌باشد. در فقه اسلامی نیز این جرم، با توجه به اینکه تنها جرم مالی مستوجب حد می‌باشد، بحث‌های زیادی را در بین فقهاء برانگیخته است. بنابراین تنوع بحث‌های فقهی و نیز حقوقی، این جرم را یکی از بحث‌انگیزترین جرائم در نظام کیفری ایران کرده است.

۱۴-۷- تحلیل بزه سرقت بر مبنای شاخصه‌های سیاست جنایی تسامح صفر

ایده اصلی سیاست جنایی تسامح صفر آن است که جلوگیری از تخلفات جزئی باعث جلوگیری از جرایم جدی خواهد شد. حال در برخورد با بزه سرقت، ما با دو دسته؛ سرقت مستوجب حد و مستوجب تعزیر مواجه هستیم. سوال آنجاست که آیا در راستای پیشگیری از سرقت‌های کلان و جلوگیری از تکرار بزه توسط دیگران، ما در قبال سرقت‌های خرد واکنش قاطعی خواهیم داشت یا خیر؟

۱-۱۴-۷- از حیث ماهوی

ماده ۶۵۷ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی اشعار می‌دارد: «هر کس مرتکب ربودن مال دیگری از طریق کیف زنی - جیب بری و امثال آن شود به حبس از یک تا پنج سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.»، این ماده مصداق بارز برخورد ماهوی مبتنی بر سیاست تسامح صفر در قبال بزه های خردی همچون جیب بری است. گرچه در این دسته از افعال مجرمانه، سود مرتکب از بزه کیف زنی یا جیب بری و سایر مصادیق مشابه در قبال بزه های کلان بسیار کم است لکن شدت مجازات پیش بینی شده به نسبت قابل توجه است (دلیراد، ۱۳۹۶).

ماده ۶۵۸ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی که به سرقت در مناطق سیل یا زلزله زده یا جنگی یا آتش سوزی یا در محل تصادف رانندگی اختصاص یافته نیز با توجه به اینکه غالباً شخصیت اجتماعی مرتکب این نوع جرایم از بین معتادین می‌باشد مصداق دیگری از برخوردهای مبتنی بر سیاست جنایی تسامح صفر می‌باشد (دلیراد، ۱۳۹۶).

ماده ۶۵۹ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی، مقرر می‌دارد: «هر کس وسائل و متعلقات مربوط به تأسیسات مورد استفاده عمومی که به هزینه دولت یا با سرمایه دولت یا سرمایه مشترک دولت و بخش غیر دولتی یا به وسیله نهادهای و سازمان های عمومی غیردولتی یا مؤسسات خیریه ایجاد یا نصب شده مانند تأسیسات بهره برداری آب و برق و گاز و غیره را سرقت نماید به حسب از یک تا پنج سال محکوم می‌شود و چنانچه مرتکب از کارکنان سازمان های مربوطه باشد، به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد.» این نوع از جرم انگاری ارتکاب سرقت نسبت به اموال عمومی که عملاً جزء جرایم خرد به حساب می‌آید و مرتکبین آن از مجرمین حرفه ای و باهوش نیستند سیاستی دور از تسامح صفر نیست، چرا که مقنن در پی اینگونه مصلحت اندیشی در قبال جرمی خرد، مجازات نسبتاً شدیدی وضع نموده است.

۲-۱۴-۷- از حیث شکلی

مقنن در تدوین قوانین شکلی چنانچه اجرای سیاست جنایی تسامح صفر را مدنظر قرار دهد بایستی آیین رسیدگی جرایم خرد را به نحوی تدوین نماید که علاوه بر سرعت در رسیدگی، قاطعیت در اعمال را نیز در پی داشته باشد. مقنن در قانون جدید آیین دادرسی کیفری گرچه صرفاً سرعت منطقی در تحقیقات مقدماتی را ذیل اصل فوریت، در ماده ۹۴ قانون آیین دادرسی کیفری مورد تصویب قرار داده است، لکن در مقام عمل آنچه که واجد اهمیت است، صرف نظر از سرعت در رسیدگی، لزوم قاطعیت در برخورد با جرایم خرد مراحل مختلف رسیدگی است (فاضل میبدی، ۱۳۷۹)

۷-۱۵- نتایج حاصله از اجرای سیاست تسامحی صفر در خصوص بزه سرقت تهران

نوع جرم	میزان وقوع سال ۹۷	میزان وقوع سال ۹۸	درصد کاهش یا افزایش
سرقت منزل	۴۴۲۴	۳۹۶۵	۱۰٪-
سرقت مغازه طلافروشی	۲۳	۱۷	۲۶٪-
سرقت بانک	۲	۲	۰٪-
سرقت مغازه	۹۸۶	۱۹۴۷	۶٪
سرقت اماکن دولتی	۳۸۳	۲۸۸	۲۵٪-
سرقت سایر اماکن	۱۷۵۵	۱۷۸۵	۲٪

سرقت اتومبیل	۳۸۶۷	۲۸۴۲	۲۷٪-
سرقت احشام و طیور	۷۷	۳۱	۲۷٪-
سرقت مسلحانه	۱۲۳	۶۵	۴۷٪-
سایر سرقت ها	۴۳۸۳	۳۵۹۵	۱۸٪-

از آمار مندرج در جدول می توان نتایج زیر را برجسته ساخت:

۱- در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال قبل از میزان وقوع اغلب سرقت ها کاسته شده است.

۲- در سال ۱۳۹۸ از نرخ وقوع جرایمی نظیر سرقت مسلحانه به صورت قابل توجهی کاسته شده است.

رویکرد تسامح صفری قانونگذار تا بدان جا است که هیچ یک از مجازات‌های مقرر را قابل تخفیف و تعلیق ندانسته است. میانه دهه ۱۳۷۰ شمسی را می‌توان سرآغاز سخت‌گیری‌ها و نقطه شروع تسامح صفر حکومت جمهوری اسلامی در برخورد با مجرمان و مفسدان اقتصادی دانست. پرونده اختلاس یکصد و بیست و سه میلیارد تومانی بانک صادرات ایران که توسط فردی رقم خورد قم بی‌سابقه ترین اختلاس را در آن زمان در تاریخ جمهوری اسلامی بر جای گذاشت. متهم پرونده بدون هیچ گونه اغمازی در سال ۱۳۷۴ و براساس قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹ مفسد فی الارض شناخته شد و به اعدام محکوم گردید. رسیدگی به پرونده دیگری در حوزه جرایم اخلاص در نظام اقتصادی نسبت به فردی به نام «شهرام جزایری» از دیگر نمونه‌های سختگیری و عدم مدارای سیاستگذار کیفری ایران در زمینه قضایی است که متهم پرونده به اتهام کسب اعتبار موهوم از طریق مانورهای

مقابلانه، تحصیل مال از طریق نامشروع، پرداخت رشوه، تبانی در معاملات دولتی و ایجاد رکود در امر صادرات و واردات پس از رأی دادگاه تجدیدنظر به چهارده سال حبس، ده سال تبعید، ده سال محرومیت از فعالیت‌های اقتصادی و جزای نقدی به مبلغ یکصد و بیست و دو میلیون دلار محکوم شد. البته متهم اخیر با تسامح دستگاه قضایی به اعدام محکوم نشد. این امر بیانگر آن است که تغییر شرایط بر تسامح یا عدم انعطاف پذیری دستگاه قضایی در بزه سرقت در اتخاذ رویکرد سختگیرانه تأثیرگذار بوده است (فدایی شهری، ۱۳۹۱)

۸- روش تحقیق

روش و شیوه جمع آوری مطالب در این مقاله کتابخانه ای و الگوی توصیفی - تحلیلی است. ضمن مراجعه به کتابخانه های معتبر کشور و هم چنین مراجعه به کتب، رساله ها، پایان نامه ها، مقالات و گزارش ها و قوانین موجود در این خصوص از تجربیات قضائی همکاران و قضات محترم نیز بهره برداری شده است. لازم به تذکر ویژه است که با توجه به جدید بودن موضوع با کمبود منابع ترجمه شده داخلی مواجه بوده و در پروسه تحقیق از مقالات انگلیسی استفاده نمودم، سنجش وجود مصادیق سیاست جنایی تسامح صفر طی یک رسیدگی کیفری در قانون جدید آیین دادرسی کیفری وابسته به وجود مقرراتی همچون محدود نکردن اختیارات ضابطان در قبال برخورد اولیه با متهم، جواز صدور قرارهای تامین قابل اعتنا در قبال جرایم خرد و غیره است. لکن با این وصف آنچه که در قانون جدید مشهود است، محدود کردن رفتارهای قاطعانه جزایی به جرایم مستوجب مجازات بیشتر است.

۹- نتیجه گیری

سیاست جنایی تسامح صفر که به برخورد حداکثری با جرایم خرد به منظور کاهش آمار ارتکاب به آنهاست، گرچه در مقررات ماهوی ایران، واجد سابقه و مصادیق بارز است لکن به نحو مشهودی با ناهماهنگی قواعد شکلی مواجه هستیم. این ناهماهنگی مانع از تحقق ارادت تقنینی در قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ در قبال برخورد قاطع با سرقت های خرد به جهت جلوگیری از ارتکاب جرایم شدیدتر از این دسته می گردد.

۱۰-پیشنهادهات

الف) مصادیق بزه سرقت در خرد در جامعه می بایست به اقتضا زمان ها و مکان های تشدید (تابستان ها، مدارس و...) در قوانین ماهوی مورد جرم انگاری روشن قرار گیرد.

ب) لازم است مقنن مانع از ورود متهمین در زمان های خاص که معد افزایش امار سرقت است به جامعه گردد مثلا ممنوعیت اعطای مرخصی به محکومان سرقت مورد تقنین قرار گیرد.

پ) لازم است سطح گسترده تری از اختیارات مقامات قضایی دادسرا در قبال برخورد با بزه های خرد در مراحل اولیه تحقیقات مقدماتی مثل جواز جلب بدون احضار یا قرارهای تامین شدیدتر در قوانین کیفری پیش بینی شود.

منابع و مأخذ

- جوانمرد، بهروز، (۱۳۸۶). «سیاست کیفری جدید مقنن در رابطه با فعالیت های غیر مجاز سمعی و بصری»، مجله تعالی حقوق، سال دوم، شماره ۱۸ صفحه ۲۲
- دلیرداد، محمد. (۱۳۹۶)، کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات های بازدارنده، مصوب ۱۳۷۵/۰۳/۰۲، با آخرین اصلاحات تا تاریخ ۱۳۹۶/۰۹/۲۲)
- رحیمی، امین حسین، (۱۳۸۸). چشم انداز سیاست جنایی ایران پس از تصویب لایحه پیشگیری از وقوع جرم، (۱۳۸۸)، چاپ اول، تهران، نخستین همایش ملی پیشگیری از وقوع جرم، سخنرانی ها و نشست های عمومی، انتشارات ناجی.
- کاشفی اسماعیل زاده، حسن (۱۳۸۴). جنبش های بازگشت به کیفر در سیاست جنایی کشورهای غربی: علل و جلوه ها، مجله تخصصی دانشگاه علوم اسلامی رضوی (الهیات و حقوق) سال پنجم شماره ۱۵-۱۶.
- کلاتتری، کیومرث، (۱۳۹۰). تحلیل حقوقی-فقهی جرم انگاری شروع به سرقت، فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۷(۲۵) ۹۹-۱۱۷.
- فاضل میبدی، محمد تقی، (۱۳۷۹). تساهل و تسامح. چاپ اول، تهران، موسسه فرهنگی انتشاراتی آفرینه.
- منصوریان، فاطمه. (۱۳۹۲). پیشگیری از جرم با تکیه بر سیاست تسامح صفر، پایان نامه کارشناسی ارشد، گرایش حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران.
- فدایی شهری، غلامرضا، (۱۳۹۱)، پلیس و پیشگیری از جرایم در ایران، پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- میرخلیلی، سید محمود، پیگیری وضع از بزهکاری. (۱۳۹۰). چاپ اول، تهران، سازمان انتشارات

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

Maher ,L. ,Dixon ,D. ,Lynsky ,M. ,and Hall ,W,," Running the Risks Herion ,Health and Humam in South West Sydney ,NDARC Monograph.no ۳۸,۱۹۹۸.

The American Heritage(۲۰۰۰),Dictionary of the English Language, Fourth Edition copyright, Houghton Mifflin Company. Updated in ۲۰۰۳,p.۱۷۰۸,

Wilson,James Q, & Kelling L.Broken Windows (Police and Neighborhood Saftey)The Atlantic Monthly article۱۹۸۲.

WordNet,(۲۰۰۵)PrincetonUniversity, www.princeton.edu

جهت همکاری با بنیاد علمی قانون یار در راستای برگزاری سمینار، کارگاه های آموزشی، کنگره و نشست های علمی با موسسه تماس بگیرید ۵۲۶ و ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ مدیر پژوهش ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

6th scientific conference of
Ghanonyar Institute at the
national level

ششمین همایش ملی

جرم‌شناسی و پیشگیری از ارتکاب جرم، خودکشی و انحرافات جوانان در جامعه

گاهنامه فرهنگ و اندیشه اسلامی - پروجرد

مشاوره ۲۴ ساعت به پژوهشگران
در خصوص نگارش و ارسال مقالات
۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

محتوای پذیرش مقالات پژوهشگران:

- ۱- پژوهش‌های مربوطه در حوزه پیشگیری از ارتکاب جرم و خودکشی
- ۲- شناخت علل و عوامل انحرافات جوانان در جامعه و ارائه راهکار عملی
- ۳- بررسی لزوم رعایت حجاب و آثار و پیامدهای آن در جامعه
- ۴- راهکارهای مبارزه با فقر، بی‌حجابی، فساد، اعتیاد، طلاق و ...
- ۵- پژوهش‌های مربوطه در راستای عدالت کیفری و عدالت ترمیمی
- ۶- تأثیر کیفر و مجازات در تکرار جرم و دستیابی به جامعه ای سالم
- ۷- شناسایی معضلات و آسیب‌های اجتماعی و ارائه راهکار حل مشکل

ایمیل همایش برای ارسال مقالات
OLOMENSANI@YAHOO.COM

دبیر علمی و مسئول همایش
دکتر بهنام اسدی

مدیر هیأت سیاستگذاری همایش
دکتر سیدمصطفی حسینی

ارسال مقاله از طریق پیام‌رسان
۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

شماره تماس‌های خبررسان همایش
۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ و ۵۲۶

مکان و زمان برگزاری همایش
۲۹ آذرستان همایش سازمان ارشد پروجرد

لوگو حامیان معنوی و برگزارکنندگان همایش

